

Prejav Yvesa Merscha, člena Výkonnej rady ECB, na medzinárodnej konferencii pri príležitosti 10. výročia zavedenia eura na Slovensku

presahuje 80 % priemeru EÚ.¹ Rovnako pôsobivá bola rýchlosť hospodárskej konvergenencie, ktorá prekonala očakávania vychádzajúce z počítačnej hladiny slovenského národného dôchodku.² Slovensku sa v úrovni HDP na obyvateľa podarilo predstihnúť väčšinu ostatných krajín strednej a východnej Európy a takmer dobehnúť Slovinsko a Českú republiku. Jeho úspech do značnej miery pramení z pozoruhodnej inštitucionálnej transformácie krajiny v rámci vstupu do EÚ. Vstup Slovenska do EÚ bol podnetom na zintenzívnenie konvergenčného úsilia a priniesol mu vonkajšiu inštitucionálnu oporu.

Zásadnú úlohu zohrali základné reformy, ako je vytvorenie jasne vymedzeného systému majetkových práv, zabezpečenie účinného výkonu hospodárskeho práva a zriadenie spoľahlivo fungujúcich inštitúcií na potláčanie nezákonného a protisúťažného konania, ktoré Slovensku umožnili fungovať v trhovej ekonomike a odolávať konkurenčným tlakom a trhovým silám.

Prístup k jednotnému trhu a prijatie právnych predpisov EÚ sa na úspechu Slovenska podieľali dvojakým spôsobom. Po prvé, odstránenie prekážok obchodu a uplatňovanie celoeurópskych štandardov podstatne znížilo náklady na cezhraničné podnikanie a zároveň podporilo obchodnú výmenu a zapojenie krajiny do európskych hodnotových reťazcov.³ Po druhé, stabilnejšie a predvídateľnejšie právne a regulačné prostredie zvýšilo bezpečnosť investorov a prispelo k rýchlemu prílevu zahraničných investícií, ktoré ekonomike priniesli zahraničný kapitál, know-how a technológie potrebné na zvýšenie konkurencieschopnosti.

Slovenské hospodárstvo sa stalo pevnou súčasťou jednotného trhu, s podielom vývozu takmer 100 % HDP, čo je výrazne viac ako v prípade ostatných krajín strednej a východnej Európy, a takmer 20 % pracovných miest závisiacich od vývozu EÚ do zvyšku sveta.⁴ Výsledná výrazná hospodárska konvergenca v konečnom dôsledku vytvorila podmienky na prijatie eura.

Podľa mnohých bola najvyššou cenou za vstup do eurozóny strata nezávislej menovej politiky a možnosti reagovať na vonkajšie šoky. Vysoká miera otvorenosti Slovenska však jeho národnej centrálnej banke sťažovala riadenie hospodárskeho cyklu pri nestálych kapitálových tokoch. Výmenný kurz sa tak častejšie stával skôr zdrojom šokov než ich absorbentom.⁵

Výhody prijatia eura tak boli presvedčivé.

Jednou z okamžitých výhod bola stabilizácia výmenného kurzu Slovenska voči jeho hlavným obchodným partnerom a eliminácia nákladov na menovú konverziu. Podľa výskumov prijatie

Je mi ctou byť dnes v Bratislave a vystúpiť pred takým významným publikom. Táto konferencia bola usporiadaná pri príležitosti desiateho výročia zavedenia eura na Slovensku; v skutočnosti však ide o dvojité výročie, pretože si zároveň pripomíname dvadsať rokov existencie eura.

Čo by mohlo byť lepším darom k jubileu, zreteľnejším symbolom vitality našej jednotnej meny, než úspech Slovenska od zavedenia eura 1. januára 2009?

Slovensko dosiahlo pozoruhodný pokrok v reálnej konvergencii životnej úrovne k priemeru EÚ, a to najmä vďaka svojej ochote využiť príležitosti spojené s členstvom v EÚ a vďaka prijatiu eura. Po ekonomickej stránke zásadné inštitucionálne reformy Slovensku umožnili stať sa živou trhovou ekonomikou a zaviesť veľmi úspešný model hospodárskeho rastu poháňaného vývozom, ktorý bol oporou reálnej konvergenencie. Receptom na úspech sú práve reformy, nie neustála devalvácia či žiadosti o finančnú pomoc.

To by však nemalo byť dôvodom na uspokojenie, pretože nasledujúca etapa konvergenencie bude určite ešte náročnejšia. Ani členstvo v EÚ, ani jednotná mena nie sú automaticky zárukou intenzívneho hospodárskeho rastu. Podľa môjho názoru si zvýšenie dlhodobého rastového potenciálu krajiny vyžaduje nepretržité úsilie o zvyšovanie kvality inštitucionálneho rámca a riadne hospodárenie.

URČUJÚCE FAKTORY ÚSPECHU SLOVENSKA

Slovensku sa v priebehu len troch desaťročí podaril pozoruhodný ekonomický prechod z centrálneho plánovania na trhovú ekonomiku, pevne integrovanú do jednotného trhu. Podstatné úsilie vynaložené počas tohto prechodu sa jednoznačne vyplátilo.

Reálny HDP Slovenska na obyvateľa sa od začiatku 90. rokov takmer zdvojnásobil a dnes tesne

1 Reálny HDP na obyvateľa vyjadrený paritou kúpnej sily ako percento priemeru EÚ-28 za rok 2016.

2 *Economic Convergence in the Czech Republic and Slovakia*, Európska komisia, 2018.

3 Blind, K., Mangelsdorf, A., Niebel, C. a Ramel, F. (2018), *Standards in the global value chains of the European Single Market, Review of International Political Economy*, Volume 25, Issue 1.

4 <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/trade-and-jobs/>

5 Šuster, M. (2006), *Vplyv zavedenia eura na slovenské hospodárstvo*, BIATEC, ročník 14, 6/2006.

eura takto prispelo k 12 % zvýšeniu slovenského vývozu do krajín eurozóny.⁶ Ďalšou výhodou zavedenia eura bolo upevnenie postavenia slovenských makroekonomických inštitúcií. Prijatie eura bolo dodatočným podnetom na inštitucionálnu konvergenciu a umožnilo Slovensku ukotviť svoje makroekonomické inštitúcie v silnejšom európskom rámci.

V rámci príprav na zavedenie eura boli pod pozorným dohľadom európskych inštitúcií (napr. v Konvergenčnej správe ECB⁷) vykonané početné zmeny slovenského inštitucionálneho rámca, ktoré zabezpečili splnenie konvergenčných požiadaviek EÚ. Vysoké požiadavky boli kladené na nezávislosť centrálnej banky, najmä na osobnú nezávislosť členov bankovej rady.⁸ Pri koexistencii európskej menovej politiky s národnou finančnou politikou a politikou trhu práce, s miestami protichodnými cieľmi, má ochrana inštitucionálnej nezávislosti zásadný význam. Začlenenie slovenských inštitúcií do stabilného európskeho inštitucionálneho rámca tak prispelo k makroekonomickej stabilite počas krízy a k nárastu investícií a obchodu.

V porovnaní s Českou republikou, ktorá má veľmi podobnú štruktúru hospodárstva, Slovensko od roku 2009 vykazuje rýchlejší hospodársky rast. Napriek tomu, že Česká republika bola počas krízy schopná viesť nezávislú menovú politiku, sa Slovensko od roku 2009 do roku 2016 podarilo udržať si pred ňou náskok v priemernom ročnom raste HDP o 0,9 percentuálneho bodu.⁹ Výsledkom bolo zníženie rozdielu medzi slovenským a českým HDP na obyvateľa z 21 % v roku 2008 na 13,8 % v roku 2017.

DÔLEŽITOSŤ KVALITNÉHO INŠTITUCIONÁLNEHO RÁMCA Z HĽADISKA DLHODOBEJ KONVERGENCIE

Kiežby úspech Slovenska pokračoval ešte veľa rokov. Z dlhodobého hľadiska však nemožno považovať za samozrejmosť, že slovenský rastový model bude i naďalej zárukou intenzívneho rastu; tempo konvergenzie voči krajinám EÚ by sa mohlo spomaliť. Slovensku hrozí riziko, že spadne do tzv. strednopríjmovej pasce, pričom takéto ekonomiky spravidla vykazujú nižší rastový profil.

Intenzita slovenského hospodárskeho rastu do značnej miery závisí od jeho schopnosti prilákať zahraničné investície, ako aj od zručností a technológií potrebných na zvyšovanie produktivity. V súčasnosti však už začína registovať určité spomaľovanie zahraničných investícií, šírenia technológií a produktivity práce.¹⁰

V snahe vyhnúť sa strednopríjmovej pasce by pre Slovensko mohlo byť užitočné vypracovať nové stratégie zamerané na domáce inovácie. Ich výsledkom by boli predovšetkým produktívnejšie podniky, viac súkromného kapitálu a kvalifikovanejšie pracovné sily potrebné na stimuláciu dlhodobého rastu.

Takéto zlepšenia však často závisia od vytvorenia správnych inštitucionálnych podmienok. Kvalita inštitúcií sa ukazuje byť dôležitým faktorom dosahovania vyšších príjmov v dlhodobom ho-

rizonte.¹¹ Faktory ako neefektívna verejná správa, nedostatočná kontrola nad snahami o získanie renty, daňové úniky a korupcia sú prekážkou hospodárskej súťaže a ekonomickej inklúzie.

V niektorých z týchto aspektov Slovensko figuruje pod priemerom eurozóny, meraným na základe najpoužívanejších ukazovateľov inštitucionálneho riadenia. Dôležitejšie však je, že na rozdiel od väčšiny ostatných nových krajín eurozóny, ktoré v poslednom desaťročí v tomto smere zaznamenávajú určité zlepšovanie, sa na Slovensku tempo reforiem od prijatia eura podľa všetkého spomaľuje.

Zlepšenia v dvoch kľúčových oblastiach by Slovensku pomohli vytvoriť vhodné domáce podmienky na prosperujúcu podnikovú sféru. Prvou z nich je zlepšenie podnikateľského prostredia. Podľa ukazovateľa podmienok podnikania Svetovej banky sa Slovensko zaraďuje za nové krajiny eurozóny, a to najmä v oblastiach, ako je zakladanie podnikov, ochrana menšinových investorov či vydávanie stavebných povolení. Podľa výsledkov Eurobarometra za rok 2017¹² navyše viac ako 55 % podnikateľov za jednu z prekážok podnikania v krajine považuje korupciu.

Druhou oblasťou s priestorom na zlepšenie je súdny systém. Podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) je integrita právneho systému a nezávislosť súdnictva považovaná za nedostatočnú.¹³ Zvýšenie miery nezávislosti a transparentnosti súdneho systému by pomohlo pri potláčaní korupcie a prehĺbilo by dôveru verejnosti v štát.

Riešenie týchto otázok by zároveň domácim podnikom umožnilo naplno využiť potenciál jednotného trhu a prispievať k zdravému a inkluzívnemu rastu.

ZÁVER

Pri príležitosti desiateho výročia prijatia eura možno Slovensko označiť za príklad úspešného procesu konvergenzie v rámci EÚ. Táto krajina môže byť hrdá na impozantnú mieru hospodárskej a inštitucionálnej konvergenzie, ktorú sa jej v takom krátkom čase podarilo dosiahnuť.

Úspech Slovenska svedčí o tom, že vstup do EÚ a zavedenie eura môže vytvoriť značné príležitosti – príležitosti, ktoré možno buď využiť, alebo premárniť. Slovensko je pozitívnym príkladom krajiny, ktorá sa príležitostí európskej integrácie chopila prostredníctvom zásadných inštitucionálnych reforiem. Plné využitie trvalých výhod menovej únie si však od všetkých krajín eurozóny vyžaduje nepretržitú snahu o inštitucionálnu kvalitu a správne riadenie. To okrem iného znamená prísne dodržiavanie doktríny nezávislosti centrálnej banky.

V prípade Slovenska by ďalšie zlepšovanie podnikateľského prostredia a súdneho systému prispelo k pokračovaniu úspešného hospodárskeho vývoja v nasledujúcich desiatich rokoch.

Som presvedčený, že zdravé domáce a európske inštitúcie podpora udržateľný rast a prispievajú k zachovaniu dôvery v euro a európsky projekt.

- 6 <https://www.banque-france.fr/sites/default/files/slidesjaanikamerikull.pdf>
- 7 Konvergenčná správa ECB, máj 2008.
- 8 Stanovisko ECB z 27. októbra 2009 o nezávislosti Národnej banky Slovenska (CON/2009/85).
- 9 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/eb034_en.pdf
- 10 Chiacchio, F., Gradeva, K. a Lopez-Garcia, P. (2018), *The post-crisis TFP growth slowdown in CEE countries: Exploring the role of Global Value Chains*, Working Papers Series, No 2143, ECB, apríl.
- 11 Masuch, K., Moshhammer, E. a Pierluigie, B. (2016), *Institutions and Growth in Europe* CEPS, apríl.
- 12 Flash Eurobarometer 457, *Businesses' attitudes towards corruption in the EU*, október 2017.
- 13 OECD, *Economic Surveys, Slovak Republic*, jún 2017.

Poznámka: Grafická príloha prejavu je k dispozícii na https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2019/html/ecb.sp190111_annex.en.pdf